

Titus Moisescu

George Breazul - istoriograf și teoretician al muzicii de tradiție bizantină

Datorită scrierilor și activității lui George Breazul (1887-1961), muzicologia românească a cunoscut o fundamentare științifică, o amplă și diversificată dezvoltare, cu implicații pozitive în mai toate domeniile ei de manifestare: istoriografie, estetică și critică, etnografie și folclor, lexicografie, pedagogie, bizantinologie, paleografie etc. Prin noi metode și mijloace de investigare, de prelucrare a datelor, de analiză și sinteză, G.Breazul a impulsionat și potențat muzicologia românească, aceasta devenind în scurt timp o adevărată știință cu multiple posibilități de afirmare.

O puternică și benefică influență asupra profesorului și muzicologului G.Breazul au imprimat-o anii petrecuți la Universitatea din Berlin, în 1922-1924, audiind cursurile unor profesori de renume¹ Aici și în această perioadă de plină afirmare a muzicologiei germane, a aprofundat G.Breazul discipline și metode de cercetare de mare interes, care au imprimat viitoarei sale activități muzicale multidisciplinare - de folclorist, profesor, critic și istoric muzical, lexicograf, bibliograf, editor etc. - un nou spirit de cercetare și valorificare, ridicând astfel muzicologia românească - și în mod special istoriografia - la un nivel științific superior.

Întreaga activitate a lui G.Breazul, toate scrierile lui pornesc din istorie și sunt însoțite de istorie. Monumentala sa lucrare *Patrium Carmer*² și primele două volume de *Pagini din istoria muzicii românești*³ cuprind numai istoriografie muzicală românească, ca și următoarele trei; chiar și în paginile de cronică muzicală tot istorie este - o istorie a vieții muzicale românești dintre cele două războaie. Și tot istorie sunt și paginile epistolare, adunate de noi în cele două volume de *Scrisori și*

1 La Universitatea din Berlin, facultatea de filosofie, George Breazul a studiat cursurile profesorilor: Oskar Fleischer, Johannes Wolf, Max Friedländer, Curt Sachs, Georg Schünemann, Richard Sternfeld, Herman Albert, Erich v.Hombostel, Fr.Blume, Carl Stumpf, Karl Schäffer, F.J.Schmidt, Hermann Spranger, etc. (Vezi: G.Breazul - *Scrisori și documente*, vol.I, București, Editura Muzicală, 1984, p.638, nr.999.)

2 George Breazul - *Patrium Carmen*. Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1941, în *Melos I*, culegere de studii muzicale scoasă de G.Breazul.

3 George Breazul - *Pagini din istoria muzicii românești*. București, Editura Muzicală: Vol.I (1966), Vol.II (1970), Vol.III (1974), Vol.IV (1977), Vol.V (1981). Ediții îngrijite și prefațate de Vasile Tomescu (vol.I), Gheorghe Firca (vol.II-IV), Gheorghe Ciobanu (vol.V).

*documente - G.Breazul*⁴, mai cu seamă în cel de al doilea, din care se desprinde cu claritate amprenta istoriografică a întregii lui activități din ultimele două decenii de viață. Iar dacă-mi este îngăduit să parafralez titlul unei cărți a lui Petre Brâncuși⁵, aş spune că "George Breazul este el însuși o istorie nescrisă a muzicii românești".

În anii 1949-1951, ca student al Conservatorului de muzică din București, l-am avut ca profesor și pe G.Breazul. Îmi amintesc cu emoție de strălucitele prelegeri ale eruditului nostru dascăl, care nu de puține ori ne fascina prin vastele și îndepărtatele sale incursiuni în istoria muzicii. Ca să ne facă să înțelegem cât mai exact unele probleme teoretice - cum ar fi, de pildă, aceea a sistemelor modale sau a structurilor oligocordice - nu ezita să ne poarte cu gândul prin epoci cât mai îndepărtate, la *Dodekachordonul* lui Glareanus, din secolul al XVI-lea, a cărui ediție originală o păstra în celebra sa bibliotecă, la Aristotel și Pitagora. Studiul comparat al muzicii, cu multiplele lui implicații istorice, era mereu prezent în expunerile profesorului G.Breazul, a cărui activitate didactică purta permanent amprenta unui evident enciclopedism. Nu scăpa nici un prilej să ne facă demonstrația istorico-comparatistă a fenomenului muzical, cu toate implicațiile lui interdisciplinare, în domenii de artă și cultură logic determinate, pe care le invoca cu rigoarea și competența istoricului avizat, totdeauna apelând la documentul concret, singurul în măsură să fundamenteze concluzii. Mereu accentua importanța documentului, a hrisovului, cum se exprima adesea, arătându-ne un manuscris, o carte veche, o imagine de epocă, o pecete sau chiar un fragment de ceramică. Și iarăși revenea cu precizarea ca niciodată să nu facem afirmații fără o susținere documentară; în caz contrar, vom întâmpina riscul falsului istoric.

Și pentru a intra în posesia documentului, a informației sigure și de nezdruccinat doveditoare, G.Breazul ne relatea cum și în ce scop și-a organizat vasta sa bibliotecă, în care a adunat, cu răbdare și cu mari sacrificii materiale, manuscrise, carte veche, periodice, corespondență, ilustrație, mii de fișe ingenios organizate etc., în ideea documentării și valorificării muzicii românești, a fundamentării ei istorico-științifice, muzicologice. Într-o scrisoare adresată Ministerului Educației Naționale, la 20 decembrie 1938, prilejuită de hotărârea ministerului de a desființa catedra de Enciclopedie și pedagogie a muzicii, pe care G.Breazul o ocupa ca profesor la Academia de Muzică și Artă Dramatică din București, muzicianul român preciza următoarele: "La cursul meu de Enciclopedia muzicii, am tratat în fiecare an istoria muzicii ca disciplină muzicologică,

4 George Breazul - *Scrisori și documente*, vol.I, București, Editura Muzicală, 1984. Ediție îngrijită și adnotată de Titus Moisesescu, cu o Prefață de Gheorghe Firca. Idem - *Scrisori și documente*, vol.II, București, Editura Muzicală, 1987. Ediție îngrijită și adnotată de Titus Moisesescu. *Scrisori și documente*, vol. III, București, Editura Muzicală (sub tipar).

5 Petre Brâncuși - *George Breazul și istoria nescrisă a muzicii românești*. București, Editura Muzicală, 1976.

determinând, în marginile rezultatelor investigațiilor de azi, obiectul, domeniul ei de cercetare, metodele, problemele de competență etc. În lucrările mele apărute în ultimii ani, ca și în cele publicate în (periodice), informațiile și temeiurile istorice mi-au slujit neconținut și le-am folosit substanțial, ca atare... Să mi se îngăduie să amintesc și biblioteca mea de peste 10.000 de volume de specialitate, care cuprinde toate lucrările fundamentale de istorie a muzicii, pe care în țara noastră nu le posedă nimeni, nici Biblioteca Academiei Române, nici altă bibliotecă particulară, la care se adaugă numeroasele colecții de reviste⁶. În cele două volume de *Scrisori și documente* - G.Breazul există o corespondență bogată în acest sens, din care cititorul poate aprecia strădania și investigațiile muzicianului în adunarea cărților și documentelor trebuincioase, dar mai cu seamă pasiunea - am putea spune patima - cu care clădea edificiul bibliotecii sale, izvor nesecat de informare în toate domeniile de activitate artistică, în ideea generoasă de a o dăruia tuturor celor care-i vor continua cercetarea⁷.

Datorită numeroaselor pagini epistolare existente în Biblioteca "G.Breazul", au devenit cunoscute stăruitoarele investigații ale istoriografului muzical în determinarea unor importante fapte istorice. Aflăm de exemplu cum cercetări dintre cele mai variate și mai intense l-au purtat pe G.Breazul pe urmele lui Daniel Speer, Ioan Căianu, François Rouschitzki, Anton Pann, Ciprian Porumbescu, Ion Vidu, Eusebie Mandicevski etc. etc., în dorința vie de a aduce mai multă lumină și cu ajutorul muzicii în trecutul îndepărtat al culturii și civilizației românești. În această privință, G.Breazul a lucrat cu pasiunea și inteligența omului de artă și știință, neprecupețind nici un efort material și spiritual în căutarea unor documente care să ateste prezența muzicii românești încă din cele mai vechi timpuri în cultura națiunilor europene.

Considerând cântecul popular românesc ca "izvor de motive pentru creația muzicală, ca domeniu de cercetare științifică, ori ca material pentru educație", G.Breazul a adunat în biblioteca sa publicații vechi, în care acesta a fost tipărit - de Sulzer (1781), de colaboratori ai revistei din Leipzig *Allgemeine musikalische Zeitung* (1814, 1821, 1822), de Eftimie Murgu (1830), de Anton Pann (1850-1852), de J.A.Wachmann (1847-1860), de Carol Miculi (1854) etc. Aceeași atitudine a avut-o și față de literatura muzicală manuscrisă, achiziționând codexuri importante și semnificative prin conținutul lor, semnate de I.Kitzulescu, P.Brâncuș, O.Dumitrescu, I.Zmeu, Ath.Iordănescu ș.a. Toate aceste cărți și manuscrise le găsim citate și valorificate în scrierile sale, iar mai târziu în cele ale altor muzicieni români. În ce privește cartea muzicală veche, cum ar fi tipăriturile lui Petru Efesiu (1820), ale lui Macarie Ieromonahul (1823, 1827), ale lui Anton Pann (1830-1854), muzicianul român nutrea un adevărat cult. Nu putem enumera aici cărțile rare,

6 George Breazul - *Scrisori și documente*, vol.I, *op.cit.*, p.637-639, nr.999.

7 Întreaga Bibliotecă "G.Breazul" a fost inventariată și donată Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, în anul 1971, de către Georgeta Breazul, soția muzicianului, formele juridice ale acestei donații fiind legalizate prin Notariatul de Stat.

periodicele și manuscrisele achiziționate de G.Breazul de-a lungul anilor, în scopul creării unei baze documentare puternice și cuprinzătoare, care să sprijine muzicologia românească în drumul ei de afirmare. Însă ne apare evident faptul că el urmărea în mod constant latura istoriografică a fenomenului muzical, atât în domeniul istoriei muzicii românești, cât și în acela al pedagogiei, al folclorului, al lexicografiei, al bizantinologiei. În acest sens, trebuie să ne reamintim de semnificativa donație din 1940, către Biblioteca Academiei Române, a revistei *Allgemeine musikalische Zeitung* din anii 1814, 1821 și 1822, în care, după cum bine știm, sunt publicate melodii populare românești din Moldova și Transilvania, donație însoțită și motivată de G.Breazul printr-o scrisoare-document cu caracter istoriografic, din care reproducem aici un scurt fragment⁸: "Când începi să cunoști cântecul nostru popular și să-ți dai seama de nebănuita lui originalitate și bogăție, nu te poți resemna cu ideea că o jumătate de veac și într-o epocă așa de însemnată a culturii românești, cântecul popular să rămână scufundat în întuneric... Pornind de la această presupunere, am întreprins răsfoirea diferitelor scrieri de specialitate mai vechi. Atracție deosebită și interes prezintă pentru scopul acesta vechile reviste muzicale. Prin bibliotecile străine, pe unde am avut prilejul să găsesc și cărți și colecții de reviste rare, totdeauna am căutat să aflu, dacă nu muzică, cel puțin mențiuni despre cântecul popular românesc...". Și astfel a putut identifica G.Breazul în revista *Allgemeine musikalische Zeitung* cântece și mențiuni despre cântecul popular românesc, publicate în acea perioadă de o jumătate de veac, la care făcea aluzie în scrisoarea adresată Bibliotecii Academiei Române, perioadă cuprinsă între anii 1781, data apariției cărții lui Sulzer⁹, și 1830, data apariției cărții lui Eftimie Murgu¹⁰, în care au fost tipărite, după cum iarăși știm, câteva melodii populare românești.

În scrierile sale, G.Breazul s-a referit la toate domeniile de manifestare ale artei muzicale românești, trecându-le pe fiecare prin filtrul istoriei. A căutat căi noi de investigare, a creat teme de cercetare de mare utilitate - să ne reamintim aici numai de importanta idee de prepentatonism și pentatonism în muzica populară românească, pe care a emis-o și dezvoltat-o cu strălucire - a inițiat lucrările monografice (*Gavriil Musicescu*¹¹, *D.G.Kiriac*¹²), a stăruit asupra studiilor de analiză și sinteză, pe care le anticipa adesea cu ample considerații istoriografice. Lucra intens, diversificat, se documenta îndelung și amănunțit, nu lăsa nelămurit nici un

8 George Breazul - *Scrisori și documente*, vol.I, op.cit., p.675-677, nr.1063.

9 Franz Joseph Sulzer - *Geschichte des transalpinischen Daciens...* Wien, Rudolph Gräffer, 1781 (vol.I și II), 1782 (vol.III). La sfârșitul celui de al II-lea volum sunt publicate, în Tabula I, 10 melodii: *Walachische Tänze und Lieder*.

10 Eftimie Murgu - *Wiederelegung der Abhandlung...* Ofen gedruckt mit Königl. ung. Universitäre - Schriften 1830. În acest volum, Eftimie Murgu prezintă 3 Romanische Tänze și 2 Schäfer Arien, într-o prelucrare simplă pentru pian.

11 George Breazul - *Gavriil Musicescu*, București, Editura Muzicală, 1962.

12 George Breazul - *D.G.Kiriac*, București, Editura Muzicală, 1973. Ediție îngrijită de Titus Moisesescu.

aspect al problemei pe care o aborda. Atunci când descoperirea surse noi de documentare, prefera să-și prelungească în mod tacit termenul de redactare finală a lucrării, asumându-și toate riscurile unei întârzieri, decât să trimită la tipar un text incomplet din punct de vedere istoriografic. O relatare sugestivă și revelatoare a unei atari situații o aflăm într-una din scrisorile lui Mihail Jora către G.Breazul, din 10 februarie 1943, prilejuită de tipărirea Anuarului Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din București pe anii 1941-1942, pe care o reproducem în continuare¹³:

Dragul meu,

În mai, anul trecut, când am luat hotărârea să scot Anuarul școlii, ai avut bunăvoința, la cererea mea, să-ți iei sarcina să faci istoricul școlii noastre de la 1864 până azi. Era o lucrare care, socotesc eu, cu datele pe care le aveai la îndemână, puteai să o faci într-o lună de zile. Când te-am întrebat mai târziu cum merge lucrul, mi-ai răspuns că înaintează. Prin septembrie mi-ai comunicat că ai găsit lucruri interesante înainte de 1864, și că dorești să începi lucrarea de la 1820. Au trecut octombrie, noiembrie, decembrie, ianuarie, și la toate insistențele mele răspundeai, fie cu glume, fie cu promisiuni formale, că în câteva zile, lucrarea e gata, dar începând de la 1780. Alaltăieri mi-ai arătat un document din o mie cinci sute și nu știu câte, și mi-ai dat cuvântul că te duci la tipografie să predai materialul lucrat. N-ai făcut-o.

Cum pe de o parte, mergând așa, vei găsi, fără doar și poate, documente dinainte de descălecare, extrem de interesante, desigur, dar care se depărtează din ce în ce de obiectul articolului inițial; cum pe de altă parte Anuarul ce-l proiectez e pe anii 1941-42, că suntem la 10 februarie 1943, și că tipograful mi-a trimis răspuns că nu mai poate aștepta; cum, în sfârșit, am tot restul materialului cules, îți mulțumesc pentru bunăvoința ta și te eliberez de obligația pe care ți-ai luat-o. Vom apare fără istoric, fără documente, fără clișee, modest și fără pretenții; dar cel puțin voi avea Anuarul la sfârșitul lui februarie. Voi avea doar și o decepție în plus, aceea de a constata că nici pe prieteni nu mă mai pot bizui.

Cu bine, M.Jora

10 februarie 1943

Anuarul Conservatorului a apărut în anul 1943, în cuprins fiind prezent și studiul lui G.Breazul intitulat: *Învățămintul muzical în Principatele Românești, de la primele începuturi până la sfârșitul secolului al XVIII-lea* - fiind dedicat lui "Mihail Jora - Directorul". În Cuvântul înainte, Mihail Jora motivează întârzierea apariției prin următoarea precizare: "Iar unele studii, cum ar fi cel atât de important al Dlui prof.G.Breazul, au cerut eforturi mari și un timp mai îndelungat decât cel prevăzut..."

13 George Breazul - *Scrisori și documente*, vol.II, op.cit., nr.1146. (Scrisoarea se păstrează în Biblioteca "G.Breazul", la nr.inv.2006).

Deși s-au scurs aproape patru decenii de când profesorul G.Breazul ni se adresa în sala de curs a Conservatorului cu apelativul "Feții mei", iar noi îl așteptam nerăbdători, cu speranța de a câpăta noi cunoștințe asupra artei muzicale, figura blândă, calmul vocii, logica ideilor, claritatea expunerilor sale ne sunt încă vii în amintire. Iar dacă unii dintre noi ne-am dedicat activității istoriografice, aceasta s-a datorat și scrierilor și îndemnurilor profesorului și muzicologului de formație enciclopedică George Breazul.

*

Ca istoriograf și teoretician, George Breazul nu putea să nu abordeze, în preocupările sale, domeniul atât de complex și de inedit al muzicii bizantine - al vechii muzici bizantine, ca și al noii muzici chrysanthice, psaltice, a secolelor XIX și XX. A fost unul dintre primii noștri muzicologi care au investigat acest domeniu atât de specific ortodoxismului românesc. Fiind de formație teologică - absolvise Seminarul Central din București (1907) -, lui George Breazul nu i-a fost străină această artă; dimpotrivă, fiind îndrumat de profesori celebri la acea vreme, ca Ion Popescu-Pasărea, demn urmaș al vestiților psalți ai secolului al XIX-lea, ei înșiși autori de cântări liturgice și de manuale teoretice, George Breazul a putut să-și însușească întregul sistem neumatic de notație, ca și ethosul specific și inconfundabil al acestei muzici psaltice. La Conservatorul din București (1908-1912), ca student al lui D.G.Kiriac, a fost animat de ideile novatoare ale acestui maestru, acordând un mare interes muzicii noastre tradiționale, cu specificul ei modal, pe care a cultivat-o în toată complexitatea ei.

La Berlin, audiind cursurile unor străluciți profesori, a simțit nevoia de a aprofunda problemele referitoare la structura modurilor, atât în domeniul folclorului, cât și în acela al muzicii bisericești. Încă din primul an al șederii sale în Berlin, în august 1922, G.Breazul este ales ca președinte al Societății Academice Române ("Rumänische Akademischer Verein"), fondată în anul 1897. Sărbătorind 25 de ani de la înființarea societății, G.Breazul dă curs unui mai vechi deziderat al românilor, de a înființa un sediu propriu, cu o bibliotecă românească și un cabinet de lectură bine înzestrată, unde tinerii studenți să poată găsi condiții prielnice unui studiu temeinic și diversificat. În acest sens, scrisoarea lui G.Breazul din decembrie 1922, adresată lui Vasile Ispir, profesor la Facultatea de teologie, este revelatoare¹⁴: "Întâmplarea a făcut însă ca în lucrările mele la Facultatea de filosofie de pe lângă Universitatea din Berlin, în cadrul cursului prof.dr.Oskar Fleischer... să vină vorba și de notațiunea grecească. Ei bine, am produs o adevărată stupefacțiune, prin faptul că citeam și cântam, fără nici o dificultate, vechea noastră muzică bisericească, notată în sistemul numit de noi "oriental", pe care dumneata, ca și mine, ca foști seminariști, îl cunoaștem destul de bine, iar ca specialist în materie, fost profesor suplinitor la Seminarul Nifon al catedrei de muzică bisericească, am dat o serie de

14 George Breazul - *Scrisori și documente*, vol.I, op.cit., p.25, nr.15.

lămuriri științifice importante, în urma cărora prof. Fleischer... și-a exprimat regretul că nu există în această direcțiune o lucrare științifică. Cum vei fi bănuț, am fost invitat să scriu un studiu, sub direcțiunea profesorului meu Fleischer, relativ la muzica bisericească română..." Și tot în aceeași perioadă, G.Breazul și scrie de la Berlin fratelui său Petre Georgescu¹⁵: "Din ultima mea scrisoare vei fi aflat că sunt în lucru cu un savant profesor al meu spre a da la lumină un studiu asupra muzicii religioase; profesorul este mulțumit de mine și sper să iasă o lucrare bună. Aștept nerăbdător cărțile pe care ți le-am cerut". Nu cunoaștem conținutul acestui studiu, care a rămas, probabil, în cadrul lucrărilor cursului profesorului Fleischer la Universitatea din Berlin. În schimb, venind în țară în anul 1924, la solicitarea lui Max Costin, profesorul G.Breazul acceptă să coopereze la reparațiia revistei *Muzica*, prilej cu care își face cunoscută intențiia de a publica *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești* de Anton Pann, lucrare pe care o considera fundamentală pentru cunoașterea și studierea teoriei muzicii psaltice a noii sisteme chrysanthice¹⁶.

Iată deci că interesul lui G.Breazul pentru cercetarea muzicii psaltice de tradiție bizantină s-a manifestat chiar din anii de studii de la Berlin. Aici a intuit el importanța cunoașterii acestei muzici și cât de necesară era această cunoaștere pentru cultura și arta medievală românească, din moment ce și străinii își exprimau interesul cercetării ei. De aceea, în anii care au urmat, G.Breazul avea să-i consacre mai multe studii, articole și conferințe, iar în celebra sa bibliotecă avea să adune cărți, reviste și manuscrise de specialitate, de mare interes și valoare pentru acest domeniu al artei medievale.

Despre muzica bisericească în general și despre muzica bizantină și de tradiție bizantină în special, G.Breazul a scris și a publicat numeroase pagini, fie în articole și studii separate, fie în contextul unor considerații generale privind vechea cultură muzicală a poporului român. Nu a ocolit nici un segment al structurii și evoluției acestei muzici, de la considerații istoriografice, la analiza unor moduri specifice, de la prezentarea unor vechi manuscrise, până la transcrierea în notație liniară sau neumatică a monodiei psaltice. Deși avea o anumită preferință pentru domeniul istoriografic al muzicii bisericești, G.Breazul se avântă cu același profesionalism și competență către teoretizarea acestei muzici, cu precădere spre analiza structurii modale specifice cântării psaltice. Sunt numeroase considerațiile sale privind structurile oligocordice, pentacordice și heptacordice în contextul dualismului folclor-ecclesiastic (mai cu seamă în *Pagini din istoria muzicii românești*, vol.V). Totdeauna prezenta aceste aspecte teoretice prin metoda comparativă, astfel încât creațiia muzicală psaltică devenea mai ușor perceptibilă în paralel cu cea populară. Arhaismul muzicii bizantine îl fascina, iar dacă acest arhaism, aparent, nu era perceptibil la prima vedere, G.Breazul poseda tehnica de a-l scoate la lumină în toată splendoarea lui. Și totdeauna reușea să-l înfățișeze ca pe un element

15 *Idem*, p.27, nr.17.

16 *Idem*, p.55, nr.55.

constitutiv, specific, fără de care muzica bizantină n-ar fi ea însăși. Totdeauna apelează la document, la manuscris, la date certe, prin care motivează existența și evoluția acestei muzici. Niciodată nu face afirmații hazardate, aventuroase, fără putința verificării lor. Și nu în ultimul rând, trebuie să evidențiem atât claritatea expunerii cât și savoarea și frumusețea limbajului, care, la G.Breazul, par să coboare din vechi cronici, din "cărți de închinare și de slăvire, grai din basme cu feți frumoși și cosânzene", cum scria el când se găsea la Berlin prin anul 1922.

Ce a rămas de la G.Breazul în urma cercetărilor întreprinse de el de-a lungul anilor în domeniul artei muzicale religioase? În primul rând articole și studii de analiză și sinteză, altele cu caracter istoriografic, culegeri de monodii și cântări corale polifonice din creația unor compozitori români (D.G.Kiriac, Gavriil Musicescu), identificarea și descrierea unor vechi documente și manuscrise de muzică religioasă, conferințe, o bibliografie de mare valoare științifică, concentrată în carte veche, carte rară religioasă, în theoreticoane specifice, care se păstrează în celebra sa bibliotecă. Toate acestea au menirea de a sprijini și încuraja, într-un fel sau altul, cercetarea științifică a muzicii bizantine și de tradiție bizantină.

O listă cronologică - desigur incompletă - a scrierilor lui G.Breazul în domeniul artei muzicale religioase ar putea fi următoarea:

1. *Pentru muzica bisericească orientală*, în: *Cuvântul*, București, 3 octombrie 1926.

2. *Necesitatea înființării unei Academii de muzică bisericească*, în: *Cuvântul*, București, 31 iulie 1927.

3. *Înființarea Academiei de muzică bisericească*, în: *Cuvântul*, București, 20 februarie 1928.

4. *Stiluri de muzică la corurile bisericești*, în: *Cuvântul*, București, 18 ianuarie 1932. O critică aspră privind repertoriul corurilor de biserică.

5. *Muzica primelor veacuri ale creștinismului*. Conferință ținută la postul de Radio București, în ziua de 8 aprilie 1932. Este o variantă prescurtată a studiului ce va apărea în revista *Raze de lumină*, în 1934. Această variantă prescurtată a fost tipărită în: G.Breazul, *Pagini...* vol.IV, *op.cit.*, p.338-348.

6. *Muzica bizantină - Conferința părintelui I.D.Petrescu*, în: *Cuvântul*, București, 9 mai 1932. După ce deplânge faptul că printre puținii auditori lipseau preoții, fețele bisericești, înalții prelați, care-și îndeplinesc misiunea cu ajutorul muzicii bizantine, G.Breazul arată că părintele Petrescu a făcut o expunere substanțială asupra notației, mărturiilor, ritmului, asupra raportului dintre teorie și practică în evul mediu, totul după manuscrise din secolele XI-XIV. Pentru că oricât de temeinice cercetări asupra acestei muzici ar face occidentalii, ei nu se vor putea ridica la nivelul celor care au în spiritul lor ceea ce noi numim ethosul muzicii bizantine și acea tradiție bună de cântare bisericească specifică ortodoxismului. Sunt multe idei interesante în această cronică a lui G.Breazul, cronică ce poate fi citită și în: *Pagini...* vol.IV, *op.cit.*, p.255- 256.

7. *Muzica bizantină*. Conferință ținută la postul de Radio București, în ziua de 20 mai 1932. Textul conferinței poate fi citit în: *Pagini...* vol.IV, *op.cit.*, p.356-364. G.Breazul prezintă iarăși o mulțime de idei interesante privind rosturile acestei arte.

El remarcă faptul că multă vreme singura muzică bisericească a creștinătății a fost socotită a fi cea gregoriană, cântul plan al romano-catolicilor, pe când muzica bizantină a fost ignorată, deși europeni de cultură muzicală apuseană au cutureirat bisericile ortodoxe orientale. De asemenea, arată că muzica bizantină nu era numai cea religioasă; existau acele aclamații, acele polichronioane la adresa împăraților și a patriarhilor. Insistă și asupra unor cântări care au avut o circulație îndelungată, păstrându-și structura melodică și modală, cu unele variante, până în zilele noastre.

8. *Muzica gregoriană*. Conferință ținută la postul de Radio București, în ziua de 10 iunie 1932. Textul conferinței poate fi citit în: *Pagini...* vol.IV, *op.cit.*, p.349-355. G.Breazul arată că păreri mai cutezătoare socotesc muzica bisericească apuseană ca o ramură a muzicii bizantine, influența acesteia asupra bisericii apusene fiind, în primul mileniu, neîntreruptă și mereu activă. Se oprește asupra diferențelor dintre muzica gregoriană și cea ambroziană, mai cu seamă asupra celor stilistice. Iar printre formele artistice care au luat naștere sub influența monodiei bizantine menționează Secvențele și Tropii.

9. *Muzica primelor veacuri ale creștinismului*, în: *Revista Raze de lumină*, București, anul VI (1934), nr.5 (noiembrie-decembrie), p.411-445. Este unul dintre cele mai importante studii în domeniul artei bizantine, care a apărut în această revistă a studenților în teologie din București. Ideile care domină acest studiu sunt cele generale expuse pe scurt într-o serie de conferințe ținute la postul de Radio București. Obiectul acestui studiu al lui G.Breazul îl constituie epoca de tranziție a muzicii antichității către muzica creștină și primul ei stadiu de formație în cele dintâi veacuri ale erei creștine. Refrene ca *Amen*, *Halleluyah*, *Hoshanah* etc. erau întrebuițate în cultul public, în formă responsorială, încă din vechime. După ce arată felul în care se înfățișează muzica în concepțiile apostolilor, fazele de tranziție de la muzica sinagogală iudaică și păgână, la cea creștină, de la antichitate la medieval, G.Breazul consideră că două sunt sursele principale ale muzicii creștine: muzica ebraică și muzica elină. În acest sens, G.Breazul prezintă, comparativ, mai multe exemple de psalmodiere, cu implicații în muzica ebraică, prezentă atât în muzica creștină orientală, cât și în cea gregoriană. O sursă importantă de cântare sinagogală o găsește G.Breazul în cele 10 volume editate de A.Z.Idelsohn: *Hebräischorientalischer Melodienschatz*, cu melodii de la toate comunitățile evreiești din diaspora, volume pe care le avea în propria sa Bibliotecă și care i-au oferit surpriza de a descoperi motive din melosul românesc. Este un studiu extrem de interesant pentru toți cei care-și pun problema cunoașterii cântării religioase, nu numai în cultul ortodox, ci și în cel catolic și protestant.

10. *Cântările Sfintei Liturghii întocmite pentru școală și popor* de I.Popescu-Pasărea, pr.G.Comana și G.Breazul. Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1936. Cartea cuprinde Cântările Sfintei Liturghii așa cum au fost ele pomenite în tradiția noastră bisericească de veacuri, dar scuturate de încărcături și podoabe de prisos. Astfel, ele au fost tipărite în semnele muzicii liniare, fiind așezate la rând, cum vin la slujba Liturghiei.

11. *Prohodul Domnului nostru Iisus Christos*. Editat împreună cu I.D.Chirescu, Craiova, Scrisul Românesc, 1937. Cântările sunt tipărite în dublă notație: neumatică

psaltică și liniară. La sfârșitul broșurii stă tipărit un *Sfinte Dumnezeule*, ce se cântă la ocolirea bisericii cu Sfântul Epitaf și răspunsurile ecteniei mici în glasul al 5-lea.

12. *Colinde*. Culegerea întocmită de G.Breazul, cu desene de Demian. București, Editura Fundației Culturale "Principele Carol", 1938. Lucrarea conține 300 de colinde din toate regiunile României, prezentate de G.Breazul în dublă notație: neumatică și liniară. Culegerea de Colinde întocmită de G.Breazul a fost reeditată în anul 1993, de Editura Fundației Culturale Române, în îngrijirea și cu o Postfață de Titus Moiescu.

13. *Muzica bisericească română*. Conferință ținută la postul de Radio Roma, la 3 martie 1941. Textul acestei conferințe poate fi cercetat în: *Pagini...* vol.II, *op.cit.*, p.23-26. George Breazul prezintă aici mărturii privitoare la existența unei muzici religioase în mănăstirile românești, semnalând existența celui vestit centru denumit de noi Școala muzicală de la Putna, amintind și numele lui Evstatie Protopsaltul. După ce prezintă, succint, creația psaltică chrysanthică, scoate în evidență creația corală religioasă a secolelor XIX și XX.

14. *Învățământul muzical în Principatele Românești*. De la primele începuturi până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Studiul a apărut în "Anuarul Conservatorului de muzică și artă dramatică" din București, 1941-1942. A fost retipărit în: *Pagini...* vol.II, *op.cit.*, p.37-69. Este vorba de acel articol solicitat de Mihail Jora și "incriminat" în scrisoarea adresată de compozitorul lui G.Breazul la 10 februarie 1943 (vezi n.n.13). George Breazul prezintă aici documente importante: Scrisoarea lui Alexandru Lăpușneanu adresată creștinilor ortodocși din orașul Lemberg, din anul 1558, prin care le cere patru dieci pentru învățarea cântului grecesc. Semnalează existența în Biblioteca Centrală Universitară Mihai Eminescu din Iași a Manuscrisului I-26, un Antologhion scris de Antonie de la Putna în anul 1545. De asemenea, G.Breazul se referă pe larg asupra terminologiei muzicale bizantine: Propedie sau Papdikie. Continuă cu învățământul muzicii bisericești - școli, dascăli, documente, manuscrise.

15. *Ion Popescu-Pasărea*. O schiță monografică a celui ce a fost profesor, compozitor și editor de muzică bisericească apărută în *Gândirea*, București, mai, 1943 și retipărită în: *Pagini...* vol.II, *op.cit.*, p.27-31.

16. *Anton Pann*. Conferință ținută la Uniunea Compozitorilor, la 29 decembrie 1954, cu prilejul comemorării dascălului de muzică: o sută de ani de la moarte. Textul conferinței poate fi cercetat în: *Pagini...* vol.I, *op.cit.*, p.258-297. G.Breazul insistă asupra importanței *Bazului teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică* (1845), a celorlalte cărți tipărite de Anton Pann (*Dokasastarul*, *Anastasimatarul*, *Heruvico-Chinonicarul* etc.), a *Spitalului amorului sau Cântătorul dorului* (șase broșuri - 1852) etc.

17. *Învățământul muzical în Țara Românească*. La împlinirea a 90 de ani de la înființarea Conservatorului de muzică și declamație din București. Studiu apărut în *Muzica*, Supliment 6-7-8, București, 1955. A fost reeditat și în: *Pagini...* vol.II, *op.cit.*, p.70-130. G.Breazul se referă la începuturile învățământului muzical bisericesc în Principate, la muzica europeană și învățământul particular, la școlile "Societății Filarmonice", la introducerea cântării corale în biserică etc.

18. *Contribuții la cunoașterea trecutului muzicii noastre*. Articol apărut în *Muzica*, București, nr.11/1959. Referiri substanțiale la muzica eclesiastică: manuscrise, personalități, caracteristici, periodizare.

19. *Despre vechile moduri bisericești*. Referiri substanțiale asupra unui domeniu sensibil al cântării de tradiție bizantină. Sunt analizate multe din cântările adunate sau compuse de Anton Pann, cu structuri modale dintre cele mai variate. Studiu apărut în: *Pagini...* vol.V, *op.cit.*, p.182 și urm.

După cum putem constata din această listă de lucrări, G.Breazul a fost preocupat, în mod conștient, de importanța cercetării muzicii religioase la români încă din anii de studiu la Universitatea din Berlin, din 1922, când s-a înfățișat în fața lui Oskar Fleischer "citind și cântând cu ușurință neumele notației psaltice". El nu putea concepe, ca istoric, studiul muzicii românești fără a implica bogata creație religioasă, veche și nouă, în toată complexitatea ei, în circuitul de valori ale istoriei muzicii românești. Dacă alți cercetători din prima generație de muzicologi - ca Mihail Gr.Poslușnicu, cu a sa *Istorie a muzicii la români* (1928), sau Ioan D.Petrescu, cu lucrările sale privind mai cu seamă aspectele teoretice ale vechii muzici bizantine (publicate în anii 1932 și urm.) - au privit fenomenul muzical românesc într-o perspectivă nu îndeajuns de cuprinzătoare, G.Breazul a pătruns cu cercetarea până în secole mult mai îndepărtate, făcând cunoscute numele lui Evstatie și Antonie de la Putna, dar și manuscrise din secolul al XVI-lea. Numai puținătatea mijloacelor de informare ale timpului său l-a reținut pe G.Breazul de la o cât mai profundă cercetare muzicologică, așa cum a avut-o următoarea generație (Grigore Panțiru, Gheorghe Ciobanu, Marin Ionescu etc.).

Astăzi suntem în posesia multor documente referitoare la acest domeniu artistic, iar motivația că nu cunoaștem vechea sau noua notație neumatică bizantină nu poate scuza o evidentă carență profesională. Cum am putea eluda mai bine de cinci secole de practică muzicală religioasă - în centre de cultură mănăstirească, în școli de specialitate, în catedrale și biserici de mir ale întreg ortodoxismului românesc - când această practică se desfășura într-o manieră de evident profesionalism, prin compozitori nominalizați ca atare, prin psalți-interpreți renumiți, prin teoreticieni de mare profesionalitate, prin copişti și tipografi specializați în a reproduce și multiplica această creație? De aceea nu mai putem accepta astăzi lucrări de istorie a muzicii - românești sau universale - fără prezența în contextul lor a muzicii de tradiție bizantină în toată complexitatea și problematica ei. Ori facem istorie - o istorie completă și temeinic motivată - ori renunțăm a mai aborda acest domeniu de cercetare.

Lecția lui George Breazul este edificatoare!